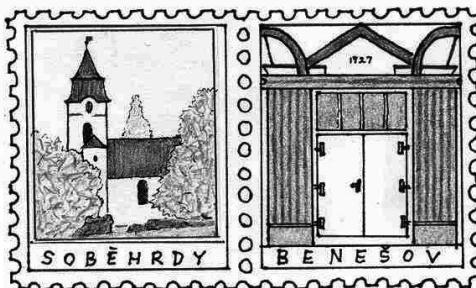

**MIMOŘÁDNÉ ČÍSLO
(2015)**

**Věstník evangelických
sborů
na Benešovsku**

SOBĚHRDSKÝ BRATR

**Záznam slavnosti u příležitosti 600. výročí smrti Mistra Jana Husa
dne 6. července 2015**

Sešli jsme se v Soběhrdech jak místní, tak z Benešova i z širokého okolí. Slavili jsme ekumenické bohoslužby s večerí Páně, vyslechli jsme proslovy u opravené Husovy mohyly, připomínající oslavy z r. 1915, mohli navštívit přednášky, dílny, koncert a další programy.

V tomto mimořádném čísle Soběhrdského bratra najdete texty, které během této slavnosti zazněly. Nešlo jen o vzpomínání na dávnou minulost, spíš si připomenout, v čem je odkaz Husa a navazující tradice nosný pro nás dnes. Nemíníme budovat další mohyly, ale rádi bychom zpřístupnili přednášky, proslovy a kázání, které tu zazněly.

Mezi řečníky mimo kazatelů patřili PhDr. Jiří Beneš, kmenolog, vedoucí Kabinetu pro klasická studia Filozofického ústavu AV ČR; Patrik Líbal, specialista na dějiny architektury, zvláště antické a její recepci v architektuře 19. a 20. stol.; Petr Kraus, ordinovaný presbyter, laický kazatel, emeritní kurátor Pražského seniorátu. A také starosta Soběhrd Pavel Bartík, jehož řeč bohužel není zaznamenaná, neboť mluvil přímo.

Přejeme Vám, aby připomínané husovské téma nezapadlo, ale stalo se i vám inspirací a obohacením, jak to směli prožívat přímí účastníci letošního husovského výročí.

Petr Turecký a Tomáš Trusina, Vaši kazatelé

Program dne:

slavnostní bohoslužby – kázání Tomáše Trusiny

shromáždění u pomníku Jana Husa – projev Petra Tureckého

program v areálu kostela:

Jiří Beneš – Vliv Mistra Jana Husa na J.Á.Komenského

Patrik Líbal – Moderní protestantské kostely

Dílna Petra Krause – Husova kázání

Soubor historického šermu – Jan Kabíček

Divadelní představení – Kašpaři z Mezihoří

Koncert Blanky Straňovské

1. čtení: Jeremiáš 11,18-20

Kázání: Židům 13,7-8

Vzpomínejte na vůdce své, začíná, milé sestry a bratři, dnešní oddíl podle Kralické – a určitě alespoň vám starším – zní známě. Zní to známě – a lákavě. Nejsou, koneckonců, právě shromáždění církve tím nejlepším místem, kde zavzpomínat? Kde, zprostřed zmatku, spěchu, starostí a roztěkanosti přítomných chvil utéct do minulosti – třeba ke slavné postavě M. J. Husa? Zavzpomínat, jak kdysi jeho postava a odkaz hýbaly českým národem – inspirovaly lidi k rozhodnutím víry – nebo prostě k životu, jehož prvním důrazem byla rovná páteř a pravdivost?

Je to ode mne možná surové, že jsem vás takto naladil, protože vzápětí musím dodat: chceme-li se jen ponořit do sladkých (či bolných) vzpomínek, pak nám k tomu zní z bible NE. Když se v bibli vzpomíná, nikdy nejde o to, že se pouze obrací zrak k minulosti, vyprávějí se krásné avšak nenávratné vzpomínky či se rovnou do minulosti utíká.

Proto nový překlad apoštolské výzvy z listu Židům správně a přesně říká „*mějte v paměti*“. A mít v paměti neznamena utíkat se z přítomnosti do minulosti, ale pohyb přesně opačný: Jde o to, aby se události a postavy minulé staly záležitostí navýsost přítomnou, důležitou a nosnou právě teď – a pořád dál. Když se totiž v bibli řekne *pamatujte*, znamená to vlastně: *rozpomeňte se*. Nejde tedy o vzpomínky, zcenzurované či pocukrované našimi představami či sklerózami. Jde o *zpřítomňování*, o palčivé, naléhavé vědomí, že to, o čem vyprávějí bibličtí svědkové, proroci, apoštolé – to, oč zápasili naši předkové ve víře – to, oč šlo těm, kdo nasazovali svou kůži pro věc Kristovu tak jako Jan Hus – že to není odeznělá, uzavřená, minulé záležitost – ale dostihuje nás, zasahuje, oslovuje, vede a nese i teď – a pořád dál. *Pamatujte*: tedy rozpomínejte se, zpřítomňujte si minulé svědectví a zápasy.

Křesťané jsou v tomto smyslu společenstvím paměti, společenstvím, které nezapomíná. Ví o těch, kteří zápasili o slovo Boží: O to, aby znělo slovo pravdy navzdor tlaku konvencí, povrchnosti a předsudků. Aby znělo svědectví pravdě navzdory lži a manipulacím a překrucování. Aby znělo slovo lásky a spolulidství navzdor tlaku odsudků a předsudků,

nebo naopak slovo soudu, navzdor pýše a sebejistotě falešných vůdců. Jejich zápasy víra hodná toho slova pročišťuje a kultivuje paměť.

My ovšem žijeme v epoše *nepamatování*. Mistři v mazání paměti byli komunisté, kteří třeba z příběhu Jana Husa dovedně vymazali jeho kněžství, přičemž on sám se knězem cítil být nejvíc ze všeho. A pak jsme se my, jako osoby více či méně zbavené paměti dobou komunismu, nechali zavalit nabídkami slev, obrázky celebrit, seriály či předvolebními kampaněmi, které zbytky naší paměti dorazily.

Víra naproti tomu umožňuje neutopit se pod tlakem přítomné chvíle, ale pamatovat. To ovšem neznamená žít povrchními představami a tom, jak to kdysi bývalo, ale rozumět minulým zápasům o Kristovu věc. Tvořivě na ně navazovat a zpřítomňovat je. Biblicky poučené pamatování se neobrací prostě do minulosti. Spíš z ní – jako hospodář z Ježíšova podobenství – vynáší poklady staré i nové. Takto tedy máme *pamatovat na vůdce své*.

Jak si je máme připomínat? Apoštol říká „myslete na to, jak dovršili svůj život“, ale nejde jen o ten konec. V biblickém pamatování nestačí připomínat si jen jeden moment, třebaš mučednickou smrt, ale celoživotní zápas: *Důkladně pozorujte, jak vykročili na cestu víry – kudy po ní šli – a k čemu dospěli*.

Budeme-li si takto připomínat a zpřítomňovat třebaš M.J.Husa, neuvízneme jen u kostnické hranice, ale budeme si zpřítomňovat celý jeho zápas o reformu církve. Zápas o životodárnou blízkost Krista každému, jak ji dosvědčoval v kapli betlémské i zápasem o kalich. Jeho zápas o svědectví pravdě uprostřed univerzitních disputací i při kritice kramaření s odpustky nebo církevními koryty. Připomeneme si jeho zápas s povrchností, s lacinou přizpůsobivostí módním trendům; zápas o věrnost pravdě jakožto výzvě biblického svědectví, která ovšem nejednou staví člověka proti názorům či náladám většiny, či pragmaticky cynickému rozhodování těch, kdo mají moc. A ovšem, vezmeme za svůj jeho zápas o církev, v němž nejde o to církev zachraňovat, ale vždy znova se ptát, slouží-li pravdivě Kristu, Pánu nejsladšímu.

Když si vůdce a kazatele zpřítomňujeme, tvořivě a odpovědně pracujeme s jejich svědectvím, odkazem. To neznamená papouškovat zkratkovitá hesla ani vytahovat se, že patříme už do té správné náboženské party. Ale rozumět – oč šlo – těm, před námi – v čem byly jejich výšiny i pády – a jak s tím vším naložit dnes.

Připomínat si vůdce své znamená připustit a vzít vážně, že my žijeme v odlišné době, tváří v tvář jiným problémům než Hus (třebas rasismu, nedůvěře k menšinám, předsudkům vůči uprchlíkům, zhrouplosti sociálními sítěmi, neochotě pálit si prsty kvůli věcem, jež se dějí za plotem naší vlastní zahrádky...) – a přece naslouchat svědectví jeho zápasů. Vždyť mohou v mnohém inspirovat a vést. Kdo jste včera poslouchal jeho kázání o boháčovi a Lazarovi, tušíte snad, o čem je řeč.

Připomínat si vůdce své neznamena shluknout se v dav, který utáhne na vařené nudli každý lepší krysař, ale odpovědně spoluvytvářet lid Ježíše Krista. Budovat společenství, které neoslavuje nadzemsky dokonalé světce, ale spolu s dávnými i nedávnými svědky Ježíše Krista hledá, v jakém lidském trápení dnes Krista potkávat a kudy ho následovat.

Vždyť přece, naším vůdcem do budoucnosti nejsou naši bezchybní vůdcové z minulosti, ale Ježíš Kristus: Ten, kterýž *zůstává tentýž včera i dnes i navěky*. Což neznamena nějaké umrtvené, necitelné, lhostejné, do sebe zahleděné božstvo. Ono „tentýž“ znamená, že je stále věrný: Vždy znova se stává důvěryhodným zdrojem života pravdivého, a proto i svobodného, čistého, spravedlivého. O jeho věrnost se mohli opírat apoštolé, o jeho věrnost se opírali všichni, kdo kdy zápasili o nápravu toho potvorského spolku, který si říká církev. O jeho věrnost se opíral ve svém zápase Mistr Jan, o jeho věrnost se smíme s důvěrou opřít i my: jak nám to dosvědčí i u společného stolu s chlebem a kalichem. AMEN

SLAVNOSTNÍ ŘEČ U POMNÍKU MISTRA JANA HUSA postaveného před 100 lety

Úryvek z úvodního slova z Lidové postily, kterou sestavil na paměť Mistra Jana Husa tehdejší evangelický farář Jan Vladimír Šebesta:

A tedy vás prosíme, rodáci, bratři, sestry a slovu Božímu věrní Čechové, přijmětež nás vldně s vědomím, že jsme vás chtěli povzbuditi v těžké době, když české srdce krvácí. Odměnou naší práce a našich obětí bude vaše přívětivé a sprostné oko. Nemůžeme vám více dáti, nežli plameny svého srdce (II. Kor. 6,8-10).

V duchu vám všem tiskneme pravici v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, ve Vidni, všem v rozptýlení, v zajetí, ve frontě i v nemocnici, všem chudým i bohatým. Vroucí pozdrav posíláme jmenovitě také bratřím přes moře do Spojených Států Amerických, s nimiž jsme za války neměli spojení.

My všickni jsme Kristova ducha a Husova odkazu plémě. Jen přijměme ten rozkaz od Jordánských vod, že máme být – solí země. A ke všemu potomstvu Čechie voláme: Miluj pravdu Páně, zírej výš a výš! Na Boží bud' straně, bdi, a – zvítězíš!

V Soběhrdech u hradu panů z Dubé, dne 6. července 1915 J.Vl.Šebesta

Přestavlký rodák Josef Zavadil napsal v roce 2000:

Rok 1915 – Rok Husův – byl především prvním rokem války. Samotná válka byla sice ještě jen na svém samém začátku. Z členů sboru Evangelické reformované církve v Soběhrdech byli však do války povoláni již první rezervisté. Z těch, které jsem osobně znal, to byl např. pan František Škvor z Přestavlk č. 38 (narozen 11.11.1882), který se vrátil domů pro zranění ještě před jejím skončením. Ve válce byl i můj dědeček Václav Zavadil (narozen 25.3.1874). Někteří již v roce 1914 a v roce 1915 v bojích také padli. A právě v těchto velmi kritických letech dal Pán Bůh soběhrdskému sboru Evangelické reformované církve takového kazatele Slova Božího, upřímného a zapáleného českého vlastence, ale i vynikajícího organizátora, jakým byl pan farář Jan Vladimír Šebesta.

Samotná vzpomínka smutného výročí upálení mistra Jana Husa proběhla ve dvou dnech – v neděli 4. a v úterý 6. července 1915. V zachovalých poznámkách Jana Vladimíra Šebesty čteme: „Neděle 4. července byla spomínka a příprava na 6. červenec v úterý. To byl hlavní den; ač všední – přece svedl přes 400 lidí sem a nikdy nebyl chrám tak přeplněn. (...) ve stejný den, kdy se konaly bohoslužby v Božím chrámu reformované církve

v Soběhrdech spojené s odhalením památníku mistru Janu Husovi, vystoupil v daleké Ženevě ve Švýcarsku jiný příslušník Evangelické reformované církve s řečí, kterou také věnoval památce mistra Jana Husa. Tímto člověkem nebyl nikdo jiný, než řádný profesor Univerzity Karlovy v Praze, poslanec Říšské rady za Českou stranu pokrokovou a pozdější první prezident ČSR PhDr. Tomáš Garigue Masaryk.

Ve své řeči k 6. červenci 1415 kromě jiného Tomáš Garigue Masaryk řekl: „*Reformace česká dala smysl našemu národnímu životu a v ní právě všichni Čechové, kteří nejsou odcizeni životu svého národa, nacházejí svůj ideál, viditelný a konkrétní.*

Bylo řečeno, že historie je soudem; především je naléhavou učitelkou: Nutí nás volit mezi dvěma stranami v přítomnosti. Každý Čech, který zná minulost své země, musí se rozhodnout buď pro reformaci – nebo proti reformaci; buď pro myšlenku českou – nebo pro myšlenku Rakouska, nástroje evropské reakce... Naše reformace, jako reformace žádná nebyla a není dokončena. Nepřestala působit; pokračuje ve svém vývoji; žádá neustálého obnovování, touhy po lepším zdokonalování pokroku... Základem naší reformace je idea humanity; bratrství bylo jméno naší národní církve, církve Českých Bratří; byl to také její ideál...“

Naši předkové se přihlásili k odkazu M. J. Husa.

Toto výročí si připomínáme také proto, abychom se zeptali, jestli také my Husa následujeme. V jeho oddanosti pravdě Kristově, v jeho zápase o spravedlnost, o svobodu pro všechny – protože všichni lidé jsou si před Kristem rovni.

Pro Husovy myšlenky muselo mnoho našich předků po Bílé hoře utéct z milovaných zemí českých. Dnes mnoho lidí utíká ze své milované země kvůli teroru, který tam vládne. Ať už ze Sýrie nebo zemí Afriky. Naši předkové čekali, že se k nim někdo zachová křesťansky – tzn. tak jak např. učil M. J. Hus. Že je křesťansky přijme, vyslechně jejich trápení a pomůže jim – podobně jak nás to učí Ježíš Kristus v podobenství o milosrdném Samařanu. Kdysi byli Samařani vnímáni podobně jako dnes třeba muslimové. Lid sice podobné víry, ale podivných až nepřátelských zvyků. Dobří věřící se jim vyhýbali. Ježíš ukazoval, že Bohu se protiví ti, kteří nahlas říkají, že jsou věřící, ale zbitým člověkem pohrdnou. Bohu se protiví ti, kteří odmítají pomoci tonoucím – a přitom se odvolávají na tzv. křesťanské hodnoty.

My – jako následovníci M. J. Husa naštěstí víme, kde je naše místo a

kde máme pomoci – i když v naší společnosti sílí hlasy po agresí a kastování lidí podle barvy pleti, vyznání, sexuální orientaci nebo... M. J. Hus nám připomíná, že budeme souzeni podle toho, jak se zachováme, když zbitý a potřebný člověk zazvoní u našich dveří.

Vliv mistra Jana Husa na J. A. Komenského – Jiří Beneš

Spíše nežli o vlivu je vhodnější hovořit o společných zdrojích jejich myšlení a činů. Je třeba si uvědomit, že mezi J. Husem a J. A. Komenským je časový odstup dvou století; Hus byl středověký vzdělanec a kazatel, jenž prošel tradiční scholastickou průpravou, Komenský byl vychován na reformovaných církevních učilištích, na nichž se již pěstovala humanistická vzdělanost. Hus byl údem ještě jediné křesťanské církve, Komenský byl členem a posléze vrcholným představitelem malé národní Jednoty bratrské, jež sice Husa uznávala jako jednoho ze svých duchovních otců, jejíž teologii a eklesiologii (nauku o církvi) však její zakladatel bratr Řehoř buduje především na myšlenkovém odkazu Petra Chelčického. Vskutku je také v počátcích bratrské historiografie mistr Jan Hus zmiňován pouze ojediněle. Ale rovnou také povězte, že v rámci historiografie Jednoty bratrské jsou Komenského zprávy o Husovi nejrozsáhlejší. Hus navíc prostupuje celým jeho dílem, tu nápadněji, tu skrytěji, počínaje prvními spisy a konče vrcholným sedmidílným nápravným spisem (Obecná porada o nápravě věcí lidských).

Mistr Jan Hus tak nemůže chybět na příslušném místě jeho spisu „Historia o těžkých protivenstvích církve hned od počátku jejího na víru křesťanskou obrácení v létu Páně 894 až do léta 1632, za panování Ferdinanda Druhého“ (vydal jej latinsky i česky) zmínka o Betlémské kapli a kazatelské a spisovatelské činnosti Husově: „Ale Jan Hus traktát sepsal, že knihy kacířské mají čteny býti; obzvláštní také držel disputací, zastáváje knihy Viklefovy o Trojici svaté, kteráž též spálena byla“ (kap. VIII, 9), zmíněn je též Kutnohorský dekret a Husova mučednická smrt. V kratším historickém spisku „Krátká historie slovanské církve“ dokonce uvádí výčet některých Husových spisů podle edice německého teologa Otto Brunfelse, současníka Lutherova. Kdo si vybaví Komenského Informatorium školy mateřské, jeden z jeho dodnes nejčtenějších živých pedagogických spisů určený především rodičům, vzpomene si možná na tradované vyprávění o Husově dětství (jak ho matka cestou do školy vedla k zbožnosti).

V „Kšaftu umírající matky, Jednoty bratrské“ se Komenský jménem Jednoty přímo hlásí k Husovi slovy „Ke mně poslán byl věrný přítel ženi-
chů (Jan 3,29), M. Jan Hus, jehož jsem já svědectví tím raději přijala, že je
krví svou zpečetil.“ A po známém proroctví „Věřímť i já Bohu, že po
přejití vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí
tvých k tobě se zase navrátí, ó lide český“, následuje výčet odkazů – vlast-
ní závěť, onen „Kšaft“ Jednoty: „A pro tu naději tebe dědicem činím všeho
toho, co jsem koli po předcích svých byla zdělila a přes těžké a nesnadné
časy přechovala: nýbrž i v čemkoli dobrém, skrze práci synů mých a po-
žehnání Boží, rozhojnění jsem přijala, to všecko tobě zcela odkazuji a
oddávám. Zejména napřed milost k pravdě Boží čisté, **kteřouž nám před
jinými národy prvé službou M. Jana Husa našeho ukazovati začal Pán
a kteřouž on s pomocníkem svým i jinými mnohými věrnými Čechy
krví svou zpečetil:** a od níž Antikrist na onen čas chytrostmi svými na
sněmu bazilejském, teď pak mocí válečnou ukrutnou tebe byl odvedl, já
pak s syny svými, kteří za světlem jíti chtěli, posavád se přidržeti hleděla.
Tvěť to jest dědictví, tobě před jinými národy dané, ó vlasti milá!“

Z těchto i jiných charakteristik je patrné, že Jan Hus byl Komenskému
nezpochybnitelnou autoritou, svědkem pravdy, vzorem náboženského
reformátora, při plném vědomí toho, že Husovi se nemohlo podařit dosáhn-
out nápravy církve. Cenným zdrojem informací o Komenského myšlení a
uvažování, zvláště z posledního pětiletí jeho života, je jeho pracovní zá-
znamník, nadepsaný „Clamores Eliae“ – Křiky Eliášovy. Jeho nespornou
předností je právě jeho nehotovost, neboť se vskutku jedná o pracovní
sešit, do kterého si autor zapisoval rozvrh a témata zamýšleného spisu
téhož jména. V tom tkví jeho význam – Komenský si zde nemusel ukládat
předběžná omezení při formulaci svých nápadů a své myšlenky do sešitu
zanášel opravdu v syrovém stavu, střídavě česky a latinsky v závislosti na
zdroji, ze kterého vycházel. Při četbě těchto záznamů je ještě důležité
vědět, že Eliáš je pro Komenského synonymem, obecným pojmenováním
pro jakéhokoliv proroka a reformátora. Několik následujících ukázek,
v nichž se vyskytuje Husovo jméno (téměř vždy ve společnosti dalších
reformátorů), nám zároveň umožní nahlédnout do Komenského pracovní
metody a tvůrčího procesu.

Clamores Eliae

*Že každý má býti Eliášem....spatří se, že ani Hus nebyl, ani Luter, ani
Kalvín, ani Socín, ani papež.*

Eliášové – poněvadž nová církev na mnoho národů rozdělena – nejeden byl – posavad byli rozdílní. Ex. gr. Athanasius, Valdus, Vikleph, Hus, Luther, a kdo následovali.

O třech Eliáších Písmo mluví:

Tesbitském (tj. o starozákonním proroku Eliášovi) –

Baptistovi (tj. Janu Křtiteli) –

třetího pak ještě slíbil Kristus i po smrti Baptisty, Mat. 17,11.12 a tomu největší věci za povinnost dal, napravit všecko. První horlil pro Boha, proti Balovi; druhý o Božího Syna proti farizeům – třetí o Ducha svatého proti všechněm národům země – aby vyprázdněn byl všeliký nečistý duch z země, a všickni obrátíc se Bohu sloužili v duchu a pravdě.

Tedy každý hlavní věk měl svého Eliáše. Tedy je jmenuj. Eliáš prvního věku, druhého – třetího. Kdo pak ten třetí bude? Čechové to rozuměli o svém Husovi, Němci o Luterovi...

Čím posloužiti svému národu:

vydáním knih 1) Husových, Postile 2) Jednoty 3) svých – Didaktiku, a Panzofii aneb aspoň Panorthozii 4) konfesí Jednoty (factum, tiskne se in Martio 1662. 5) Neškodilo by pak i Konfesí stavů (1575) sepsanou a od vitemberských schválenou, s historií, jak se to dalo a jak se naše panstvo k ní přihlásilo.

Tážeš-li se, proč dosavadní nápravci náboženství neuspěli více, než se jim podařilo, lze uvažovat o různých příčinách. Bud' byli spíše karateli nežli učiteli; nebo více slovními šermíři než věrohodnými svědky. Luther, Calvin, Sozzini a jiní ať již skuteční či domnělí reformátoři. Hus započal s nápravou života křesťanů, v jeho stopách šli Weigel, Arndt, Saubert, Meyfart, Hoburg – ale svět jim nenaslouchá, protože potomkům Eviným se dosud stále více líbí strom poznání dobra a zla nežli strom života.

Sumou: Nikdo nezahájil dílo v jeho úplnosti, jeden každý se zaměřil na něco částečného: Hus na bezbožný život, doktor M. Luther na článek o ospravedlnění (u příležitosti prodeje odpustků), Calvin má článek o Večeři Páně a obřadech. Sozzini přikročil k vyvrácení samotných základů a k položení jiných.

NNN. Vyhledaje, čeho se jim nedostávalo, shledej requisita vera (pravé nástroje), které míti musí, kdo chce reformovati právě.

V těchto třech posledních odstavcích se Komenský vyjadřuje k jednotlivým reformátorům nejobšírněji, a za největší nedostatek obecně považuje skutečnost, že žádný z nich nepřistoupil k nápravě církve komplexně;

každý se nejvíce věnoval tomu, co ho nejvíce páliło. Není to nijak znevažující soud, autor si prostě dělá inventuru nápravných snah v minulosti.

Vraťme se nyní k monumentální Obecné poradě o nápravě věcí lidských, jež je plodem Komenského celoživotního nápravného úsilí. Na základě jejího textu se pokusím o určitý srovnávací pohled na téma míru či pokoje, jak je Komenský pojednává v nejznámější části tohoto díla – v tzv. Panorthosii či česky Všenápravě, a jak je pojednává mistr Jan Hus v „Kázání o pokoji“, dosud spíše známém jako „Řeč o míru“. (K samotnému názvu: v Husově vlastnoručním pracovním rozvrhu se žádný nadpis nevyskytuje, až v opisech a pozdějších edicích se vyskytují varianty *sermo/oratio ... de pace*. Ježto se jedná o kázání, je mnohem přiměřenější český název „Kázání o pokoji“. Dosud užívaný český titul „Řeč o míru“ se patrně jevil jako vhodný vzhledem ke kulturní a ediční politice let, kdy překlad poprvé vyšel, tj. v r. 1963. Moderní edici latinského originálu pořídil Amedeo Molnár ve spolupráci s F. M. Dobiášem.)

Jistěže je vždy ošemetné hledat přímé paralely v díle dvou osobností, z nichž každá patřila do kulturně, politicky a nábožensky zcela odlišné doby; přesto může být takové srovnání užitečné. Začnu podrobnější informací o Husově Kázání o pokoji, pak se zaměřím na klíčová místa, která nás zajímají ve vztahu k J. A. Komenskému, a v jeho Panorthosii doložím jednak ideové souvislosti v pojetí míru (či pokoje), jednak výrazný kvalitativní posun oproti středověké tradici.

Kázání o pokoji je jedním ze tří projevů, který si Jan Hus připravil před odjezdem do Kostnice, aby jej právě před koncilem přednesl. (Dalšími dvěma jsou *O postačitelnosti Kristova zákona* a *Výklad o víře*). Víme, že žádné z těchto kázání koncilní otcové nevyslechli; představa, že by mu bylo dovoleno vystoupit dokonce na koncilu s jakýmsi pozdravným projevem, se zpětně jeví jako naivní. Hus však jistě počítal i s méně příznivými scénáři svého přijetí v Kostnici, včetně toho nejhoršího, který se nakonec realizoval. Své kázání Hus sepisoval na Krakovci v průběhu září 1414 (na cestu do Kostnice se pak odtud se svým průvodem vydal 11. října). V první části Kázání o pokoji věnuje Jan Hus značnou pozornost ideji pokoje, a to pokoje Božího a světského. *Pax autem Dei est mentis tranquillitas in virtutibus stabilita* (Avšak Boží pokoj je utišení myslí zakotvené v ctnostech). Boží pokoj je pak trojí: pokoj člověka s Bohem, člověka se sebou samým a člověka s bližním. Jeho opakem je pokoj světský: ten má základ v lidské, zpravidla vychytralé dohodě mezi několika nestálými spojenci, chabě sdruženými poutem časného zájmu. Odtud jeho

vratkost a nezajištěnost. Pokoj Boží se nesnáší se zločinem v témže člověku, kdežto pokoj světský je pln zločinů, domyšleno do důsledků je vlastně příčinou všech válek. Bylo by tedy projevem zaslepené hlouposti opustit hlavu církve, Ježíše Krista, jenž je pánem veškerenstva, a nedat přednost jeho pokoji. Takový je pokoj, který Hus přeje účastníkům koncilu v jejich pracovním úsilí a rozhodování.

Tato první část Husova kázání se vyznačuje systematickým členěním výkladu (pokoj je dvojitý, každý z nich se dále dělí na tři oddíly a další odpovídající trojitné segmenty). Druhá část má blíž k homilii patristického typu. Základem tohoto kázání jsou Ježíšova slova ve chvíli, kdy se po svém vzkříšení ukáže učedníkům a pozdraví je: „Pokoj vám“ (Jan 20,19.21.26; Lukáš 24,36). Dále Hus poukazuje k dalšímu Ježíšovu výroku o pokoji: „Pokoj tomuto domu“ (Lukáš 10,5), přičemž domem, jemuž Ježíš a po jeho příkladu a na jeho příkaz Hus pozdrav pokoje přináší, je v Husově pojetí (a jistě nejen jeho) církev, „dům Boží“. Husovi jde tedy o pokoj a smír v dosud nerozštěpené církvi, ne snad pouze o klidné a pokojné jednání koncilu. Již začátek textu prozrazuje typickou Husovu dikci, jak ji známe z jiného jeho významného textu, z odvolání od soudu papežova k soudu Kristovu. Nese se v mírně patetickém stylu, který Hus zjevně uplatňuje při slavnostnějších příležitostech nebo v textech, na nichž mu zvláště záleží. Nejprve postaví evangelijní příklad Ježíše Krista a činí tak dvojstupňově – nejprve všeobecně, ve vztahu ke Kristovu božství i lidství, a potom konkrétněji, v případě *Kázání o pokoji* tak, že mluví o situaci z Ježíšova života, kdy zazněl jeden ze Spasitelových výroků vztahujících se k pokoji. Ježíš tedy sám užíval pozdravení pokoje a také uložil tento způsob pozdravu učedníkům: zde Hus deklaruje svou vůli k následování tohoto příkladu a k uposlechnutí pokynu, zdraví tedy své posluchače „Pokoj tomuto domu“. Výklad o druhém pokoji a jeho vlastnostech je členěn po scholastickém způsobu. S Husovou distinkcí „Je zajisté dvojitý pokoj, pokoj Boží a pokoj světa“, kde je klíčovým biblickým místem Jan 14,27 („Pokoj svůj dávám vám; ne jako svět dává, já dávám vám“) se nejednou setkáme v předchozí teologické literatuře: výklad o dvojitěm pokoji v ní najdeme často, většinou jsou ale obě jednotky této dvojice pozitivní – např. *pax temporis – pectoris* (pokoj časný – niterný); *temporis – aeternitatis* (časný – věčný). Rovněž definice pokoje jako „utišení mysli“ je u středověkých teologů naprosto obvyklá. Pokud jde o trojitné rozdělení Božího pokoje (pokoj s Bohem, člověka se sebou samým a člověka s bližním), jedním z možných zdrojů může být traktát *De bono pacis* (O dobrou poko-

je), jehož autorem je profesor boloňské university a arcibiskup v Sorrentu Rufinus (před 1130 – před 1192). Rufinus sice vychází z augustinovské opozice Boží a světské obce, v tomto traktátu však navíc uplatňuje jemnější rozlišení světského pokoje, jehož pozitivní či negativní kvalita závisí na jeho nositelích: pro mír uzavíraný mezi dvěma „špatnými stranami“ užívá označení *pax Aegyptiaca* (egyptský mír); mír, který je nucena uzavřít „dobrá strana“ se „špatnou“, je *pax Babylonica* (babylonský mír). Jediný pozitivně hodnocený světský mír je takový, který uzavírají „dobří s dobrými“ – *pax Jerusalem* (mír jeruzalémský).

V druhé části Kázání o pokoji následuje výklad morálně teologický, v němž půjde o to, co pokoj Boží a pokoj světa znamenají v současné situaci církve a společnosti: „je třeba říci, proč je Boží dům po tak dlouhý čas zneklidňován a jakými prostředky by mohl být jeho pokoj účinně upevněn“. V církvi, domě Božím je takový nedostatek pravého míru proto, že lidé opustili Boží spravedlnost: „Mnozí mne opustili pro hříchy mých synů, protože se uchýlili od Božího zákona. Nepoznali nic z jeho spravedlnosti“ (řečeno s Baruchem 4, 12.13). Náрек církve nad ctižádostí, pokrytectvím a rozvracením míru se v dalším textu děje především slovy církevních autorit. Kromě krátkých spojovacích úseků a citátů z Písma zde o žádoucích ctnostech, jejich praxi a především o nedostatku jejich praxe, mluví z největší části Bernard z Clairvaux, (*sprostný Bernášek, mníšek*, jak se o tomto významném mystikovi a cisterciáckém opatovi Hus něžně vyjadřuje ve Výkladu desatera), pak také Řehoř Veliký, Alanus ab Insulis a zcela nakonec Robert Grosseteste (jedna z největších Viklefových autorit, Hus jej patrně znal právě od něho). Zde je na místě zdůraznit, že Hus tyto citáty nepřebíral takřikajíc z druhé ruky, tj. Viklefovy, neboť Viklef sahá k Bernardovi v jiných souvislostech než Hus, jde mu většinou o dogmatické a ne o morální problémy nebo o kritiku poměrů v církvi.

Jak vidno, počínal si zde Hus nanejvýš obezřetně, aby předešel možnému konfliktu: nástrojem jeho kritiky jsou kanonizované autoritativní texty, a může tak kdykoli na výtku nepatřičného radikalismu odpovědět, že to či ono neříká on sám, nýbrž např. svatý Bernard. Souhrnně lze říci, že Jan Hus chtěl vystoupit v duchu hlavní intence kostnického koncilu, *reformatio ecclesiae*. Rozhodně v celém textu není nic provokativního, autor se vyhnul veškerým aktuálním otázkám systematické teologie, které by mohly být vnímány kontroverzně – není zde ani zmínka o eklesiologii, o eucharistii, o kněžství, nic o poslušnosti ani o vztahu církevní moci ke světské; neobjeví se zde ani desátky a odpustky, najdeme jen jednu nenápad-

nou zmínku o křížových výpravách; jako by ani nebylo nedávných a vlastně současných pohnutých událostí v Praze.

Přenesme se nyní zpět ke Komenskému: V jeho traktátu *Cesta pokoje* můžeme číst programovou výpověď o tom, jak by se dalo dospět ke smíru mezi různými křesťanskými konfesemi. Tento spis z r. 1637 je součástí delší polemiky Jednoty bratrské s kazatelem exilového sboru v Pirně, utrakvistou Samuelem Martiniem z Dražova, jenž nařkl Jednotu z kalvinismu. Pro budoucnost příslušníků Jednoty žijících v Sasku mohlo mít takové obvinění fatální následky, proto se představitelé Jednoty museli včas a důsledně ohradit.

Hned po úvodních odstavcích, v nichž stručně rekapituluje průběh celého sporu, si Komenský klade řečnickou otázku: *Pokoj co jest? A jak milý?* A podává svou definici pokoje: *Pokoj jest a slove způsob takový, v kterémž člověk (aneb jiný tvor) věcí svých libé spořádání máje, volně jeho a bezpečně, bez překážky jiných, užívati můž.* (*Pax est **tranquilla libertas***). *Takový způsob milý jest každému stvoření, protože všecko, což v bytu jest, bytnost svou miluje a toho, co ji zdržuje, rádo užívá.* K pokoji směřují svou přirozeností všichni, dobří i zlí; *i sám Satan miluje to, aby v pokoji byly všechny věci, kteréž má* (Lukáš 11,21) a mohl nad nimi nerušeně vládnout. Tím spíše je tedy namístě, aby církve žily ve vzájemném pokoji.

Porovnáme-li tuto definici pokoje s Husovými výměry, neubráníme se dojmu, že je směsí vytvořenou z Husovy definice Božího pokoje (Boží pokoj je utišení mysli zakotvené v ctnostech) – a z definice světského pokoje, včetně poukazu na jeho dvojsečnost, který rovněž nacházíme u Husa: „Druhý pokoj, jak jsem naznačil, je pokoj světa, jehož podstatou je klidné uspořádání časných věcí, potřebných k lidskému životu, nebo jejich klidné užívání nenarušované nepříznivými poruchami ... Ano, tak silně touží lidé po míru, že dokonce i lupiči se mezi sebou domáhají míru, protože jinak by se jejich tlupa rozpadla“. Společným ideovým zdrojem tohoto pojetí je Aurelius Augustinus, jenž v 19. knize O Boží obci říká: „Proto i loupežníci chtějí mít se svými soudruhy mír, aby mohli rázněji a bezpečněji ohrožovat mír ostatních.“

Vidíme tedy, že Komenský oproti Husovi zrušil distinkci (rozlišení) mezi pokojem Božím a pokojem světa. Jan Hus důsledně rozlišuje mezi pokojem Božím a světským: pokoj Boží se týká vztahu člověka k Bohu, k bližnímu a k sobě samému. Pokoj světský není v Husově Kázání o pokoji blíže rozveden, ale jak jsme viděli u Rufína, bylo jeho potrojně členění v předchozí tradici také obsaženo. Komenský oproti němu nerozlišuje

definičně mezi pokojem Božím a světským, což lze doložit z příslušných pasáží Panorthosie. V celé této části Obecné porady, jež je pro téma míru a pokoje klíčová, jsem na takové rozlišení nenarazil. Zato mezi prostředky nápravy, již se celé poradní dílo věnuje, se opakovaně vyskytují pojmy *amor*, *actio*, *tractatio*, *adhibitio* (láska, jednání, zacházení, užívání) coby projevy lidských vztahů.

Panorthosia

kap. 20

S nápravou má začít každý sám u sebe

5. Kořenem této první nápravy bude trojí náležitá láska: k sobě, k bližnímu, k Bohu. *K sobě, aby ses nezahubil svou nedbalostí, k bližnímu, abys vlastním příkladem nekazil toho, koho máš povznášet, k Bohu, abys jej nezbavoval té cti a slávy, které nabývá ze spasení mnohých, také ze spasení tvého a těch, kteří mohou být zachráněni tvým přičiněním.*

6. Formou této sebenápravy je především řízení vlastní lásky, aby to byla láska k sobě, nikoli sebeláska, *aby ses miloval mužně, nikoli změkčile, k zachování, ne k zničení těla i duše, ale hlavně duše. Proto oklešti v sobě přílišnou starost o tělo, bohatství a o jakékoli vnější pohodlí, zato doplň horlivost o duši, o moudrost a věčnou spásu, a opatř se ctnostmi všeho druhu vůči sobě, bližním i Bohu. ... Všímej si také svého svědomí, ať děláš cokoli, neboť ono si všímá tebe jako tvůj hlídač, připomínatel a tvůj budoucí žalobce i soudce. Kdykoli se s tebou setká někdo z bližních, cti ho jako své druhé já, neboť jím je. Ba jako druhého Boha, neboť je obrazem Božím, a Bůh se bude dívat, s jakou úctou se k němu máš. Hled', aby tato cvičení ctnosti byla u tebe opravdová, a každodenně se zkoumej, v ničem se nešetř, jakoby před soudnou stolicí spravedlnosti. Tak teprve dosáhneš cíle a ovoce klidu v sobě samém a klidného majetnictví sebe i všeho v Bohu.*

7. Neboť cílem této první nápravy, sebenápravy, je, aby se každý vyrval z moci věcí, *které jsou mimo něho, a aby se vrátil sobě a Bohu, k svobodnému přemýšlení, chtění a konání těch věcí, skrze něž by mu bylo dobře zde i na věky.*

8. Prostředky *takové nápravy budou: za první odstranění překážek, kterými jsou a) přílišné sebezanedbávání, b) přílišná všetečnost, c) předstíraná péče, pokrytectví. Za druhé dosazení prostředků opačných těmto vlast-*

nostem, aby ses **přimknul** a) **k sobě samému**, neustálou obavou a starostí, abys nezahynul, b) **k svému bližnímu**, jako obrazu Božímu, nejčistší láskou a úctou, abys nikomu po žádné stránce neublížil, c) **k Bohu samému** (jako strom ke svému kořeni, takže by musel vadnout, usychat a zahynout, kdyby byl od něho oderván), abys na něm stále tkvěl, snaže se celým srdcem líbit se jemu jedinému. Za třetí nepohybnelné **posílení v těchto vlastnostech**. Toho se dosáhne, přičiníš-li se, abys byl a) **svým mocným králem**, neslouže žádostivostem a citům, nýbrž je donucuje, aby sloužily tobě, b) **svému bližnímu ochotným sluhou**, osvědčuje k němu účinnou lásku, c) **svému Bohu cele oddán** ke konání i snášení všelike jeho vůle zde i na věky.

12. Chceš, abych se vyjádřil přesněji? Naprav se plně tak, abys byl **vším, něčím, ničím**. Vším v sobě, něčím v lidské společnosti, jejíž jsi částí, ničím před Bohem.

13. **VŠÍM** budiž, pravím, **v sobě samém jako pravá část pokolení lidského** a jako nejpravější obraz Boží a Kristův.

14. Neboť je-li každé jsoucno obrazem všehomíra (jak jsme viděli v části pansofické), musí také kterýkoli úd lidské společnosti představovat lidskou společnost celou ...

17. **Ve společnosti, ve které žiješ** (hospodářsky, politicky, církevně nebo školsky), se přičiň, abys byl **NĚČÍM**, to je tím, k čemu jsi povolán, bez dalšího osobování. ... Co jiného je lidské pokolení nebo kterýkoli království, obec, církev, škola a rodina, než jeden strom, jedno tělo a jeden dům, pevně stojící svými částmi? Ať je ti tedy postavení věcí lhostejnou a spíše nezměnitelnou, abys stál tam, kam budeš postaven, a plnil úkoly svého postavení bez usilování po něčem jiném. Tak budeš živou větví stromu, živým údem těla, kamenem vhodně přitesaným k stavbě Božího chrámu.

18. Plně budeš konečně proměněn, přičiníš-li se, abys byl **NIČÍM před tváří Boží**. Budeš-li totiž uznávat svou vlastní nicotu a budeš-li se hlubokou pokorou tak málo cenit, že nic, cokoli dobrého na sobě vidíš, nepřičteš sobě, nýbrž přeneses to na Boha, jsa ochoten snášet za své neumělé užívání Božích darů i jakékoli zahanbení a pohrdání ... Jestliže se odevzdáš Bohu tak, abys před ním byl **NIČÍM**, on v tobě **VŠÍM**, uvidíš, co vykoná pravice Boží, která pyšné sráží, pokorné však vyvyšuje.

V sedmé a osmé kapitole Panorthosie jsou jednotlivě rozebrány poruchy v potrojném vztahování se člověka k Bohu a bližnímu a prostředky k jejich odstranění:

kap. 7

O odstranění nezbožnosti (profanitas), to jest nerozvážného jednání vůči Bohu

11. Tedy každý, kdo chce vyjít bez pohromy, nechť **přestane jednat s Bohem maně** (to jest hloubat bez Boha, chtít něco jiného, než chce Bůh, a stavět svou moc proti moci Boží). To teprve bude nejhlubší a nejdokonalější základna dokonalé nápravy sama sebe i věcí. Od sebe samého, od povrchu a oklik věcí se **vrátit k Bohu, středu a jediné základně věcí**. To se stane, bude-li každý hotov podrobit a také skutečně podrobí své myšlenky myšlenkám Božím, svou vůli vůli Boží a své skutky skutkům Božím.

13. ... Ale kdo chce něco jiného než Boha, ten je nezbytně rozptylován, znepokojován a maten už pouhým množstvím a rozmanitostí věcí, neboť věci mimo Boha jsou mnohé, prchavé a nestálé. Odštěpení lidské vůle od vůle Boží je tedy nejnebezpečnější rozcestí vedoucí k záhubě. Naproti tomu počátkem a základem pokoje a blaženosti je sjednotit svou vůli s vůlí Boží, neboť **jediný klid duše spočívá v souladu s Bohem**.

kap. 8

Jak čelit nelidskosti, to jest vzájemnému nerozvážnému jednání a odtud vznikajícím rozporům, nenávistem a křivdám,

3. Aby tedy bylo možné zaměnit nelidskost za lidskost, musíme k tomu všemožně hledat cesty. Takové se nabízejí tři: První, aby se lidé odnaučovali přílišně důvěřovat svým smyslům, brali v úvahu společnou křehkost lidskou a uznali za nedůstojné člověka stíhat se navzájem nenávistí pro ledajaké příčiny, a proto aby si navzájem odpustili minulé hádky, žaloby a křivdy; to nazveme **smazáním minulosti**. Za druhé, aby nikdo nevnucoval nadále jiným své zásady (filosofické, teologické, politické), nýbrž aby každému dovolil ponechat si svůj názor a klidně užívat svých věcí; to nazveme **vzájemnou snášlivostí**. Za třetí, aby všichni hleděli bdělostí již společnou zjišťovat, co by bylo nejlepší, a tak aby si navzájem znovu sjednocovali své smysly, své chtění a své podnikání; to nazveme **smířením**.

Tyto požadavky Komenský zakládá biblicky:

5. Tato rada nepochází od lidí, nýbrž od samého Boha, řkoucího ústy prorokovými: Zořte sobě ouhor a nerozsívejte (více) do trní (Jeremiáš 4,3); to jest do trní sporů, nenávisti, nepřátelství. Tento svůj příkaz potvr-

dil svým příkladem nejsvětější Bůh tím, že své spory s námi ukončil věčným smazáním minulosti, smířením nás se sebou a snášenlivostí k zbylým slabostem. (Neboť všechno nám prominul v Kristu a uvrhl do hlubin mořských všechny hříchy naše, Micheáš 7,19.) **A tak čím šlechetnější bude každý z nás podle příkladu Božího, tím ochotnější bud' me také k zapomínání křivd, k snášení bližních a k úplnému smíření s nimi, i kdyby nám ublížili sebevíce. To uznal za příkaz lidskosti Seneca, když řekl: U jiných nechť začne roztržka, u tebe smíření! A nikdy nebyly žádné výčitky, stížnosti a nenávisti zakončeny šťastněji, než vzájemným prominutím a zapomenutím.**

Následující 9. kapitola pojednává o vztahu ke stvořenému světu, k „věcem“, tedy se na první pohled vymyká z námi sledovaného schématu. Komenský zde však výslovně uvádí, že nedojde-li ke změně i v této oblasti, nebude plná náprava možná. Doporučení zde obsažená vskutku souvisejí s duševní a fyzickou hygienou, směřují k “zachování těla i duše“, jak se hovoří v kap. 20, 6.

kap. 9

O odstranění lehkovážného, to jest slepého, těkavého, násilného chování k věcem

6. Třetí druh lehkovážně si počínajících tvoří ti, kteří chtějí, **aby jim věci** (ať už pochopené nebo nepochopené) **sloužily podle jejich libovůle a ne, jak si žádá povaha každé věci**: a tak poroučejí, aby klíč štípal dříví, sekera aby otevírala dveře, aby býk honil zajíce a rybářská síť chytala srny atd., to je, aby se dělo, co se dít nemůže, poněvadž se nehodí cokoli k čemukoli.

9. Třetí zlo se rodí z **neumělého užívání věcí**: i při takovém nadbytku, jakým Bůh opatřil dům svého světa ve prospěch jeho obyvatel, většina lidí buď trpí nedostatkem, nebo zakouší místo radosti trampoty, místo zdraví nemoci, místo dlouhého věku předčasnou smrt. **Jestliže nebude zastaveno toto utlačování (působené i snášené), nebude možná plná náprava věcí.**

20. Posledním lékem proti lehkovážnosti vůči věcem bude, abychom se začínali **vyhýbat veškerému zneužívání věcí a všímat si a chápat jejich správné užívání**. Pryč tedy s tyranskou zásadou, mnohonásobně až dosud užívanou stejně proti věcem jako proti lidem: „Tak tomu chci, tak káži, a důvodem budiž má vůle!“ Místo toho nechť nastoupí toto zvlášť svaté heslo:

„Tak tomu chce i Bůh i věci: a rozumem říd' se má vůle!“

Pokusme se nyní o několik dílčích závěrů:

1. Amedeo Molnár v předmluvě ke svému vydání a překladu *Řeči o míru* vyjadřuje přesvědčení, že Hus do ní uložil *zásadní stanovisko celého rodícího se hnutí, stanovisko, jehož teologickou naléhavost a oprávněnost nevzal koncil dost vážně – ke škodě své a ke škodě církve*. Volba mírového tématu pro vystoupení v Kostnici totiž nevznikla pouze z příležitostných ohledů na předpokládaný pracovní program koncilu. Již během posledního dvouletí před jeho zahájením uzrávalo v nastupujícím husitství *společné povědomí odpovědnosti za reformaci církve. Podávání kalicha laikům, jehož se hnutí odvážilo v Praze nejspíše zrovna 28. října 1414 ve chvíli, kdy se už přibližoval ke Kostnici, manifestovalo zcela nepochybně, že **pospolitá vůle k reformaci překročila již v Čechách údobí začátků a příprav***. Tento čin...*k němuž dal Hus svůj dodatečný souhlas, byl přímým důsledkem onoho pojetí míru, jež zastával i Hus ve své Řeči*. V tomto smyslu tedy lze říci, že J. A. Komenský je jednou z nejvýraznějších postav, která naplňovala a rozvíjela reformační impuls vzešlý od mistra Jana Husa.
2. Zároveň ale nesmíme přehlédnout, že J. A. Komenský se nacházel v odlišné církevně politické situaci nežli Jan Hus – rozštěpení církve již zdaleka nebylo jen potenciální hrozbou, skrytou pod fasádou navenek stále ještě jedné obecné církve, ale bylo již reálné a dokonce institucionalizované.
3. Pokud jde o chápání pokoje, jednoho z ústředních křesťanských pojmů, je patrné, že u Komenského jsou dějiny světa součástí dějin spásy, proto u něho není propast mezi pokojem světa a pokojem Božím nepřekročitelná.
4. Komenský byl systematický pedagog a praktik, proto je jeho výklad tak metodicky jasný (stanoví si cíl, prostředky a způsoby nápravy).

Přemysl Pitter v roce 1968 k Janu Husovi

V červnu jsme si připomněli 120. výročí narození Přemysla Pittra, významného křesťanského humanisty a vychovatele, pacifisty a následovníka Jana Miliče z Kroměříže a Petra Chelčického. Navíc se nacházíme nedaleko zámků (Štířín, Kamenice, Lojovice, Olešovice, Ládví), kde P. Pitter a O. Fierzová s mnoha dalšími dobrovolnými spolupracovníky těsně po ukončení 2. světové války zachránil k dalšímu životu desítky židovských a

německých dětí z koncentračních a internačních táborů. Ve své knížce „Duchovní revoluce v srdci Evropy“ z r. 1968 věnoval životopisný medailon Janu Husovi, jehož výstižné pasáže stojí za ocitování, zvláště se zřetelem k postupné proměně postoje římskokatolické církve k Janu Husovi, zahájené druhým vatikánským koncillem:

Když Kryštof Kolumbus přistál v roce 1492 na východním pobřeží Ameriky, netušil, jaký význam bude mít jeho objev pro všechny svět. Začaly se dít obrovské přesuny mocenské, hospodářské, civilizační, kulturní. Není divu, že onen rok byl označen za předěl mezi středověkem a novověkem.

Avšak v jedné oblasti se mnoho nezměnilo: na poli mravním. Objev vysoké kultury praobyvatel Ameriky nepozvedl nikterak úroveň světa; podnítil ziskulačnost dobyvatelů. Běsnění loupežnických výprav za zlatem a otroky překonala krutosti středověku. Temný středověk zastřel svými perutěmi vznikající svět nový. Násilí Starého světa oplatil Nový svět kletbou příjice a nikotinu. Náboženský fanatismus i v novém věku slavil orgie, plnil mučírny a zapaloval hranice.

Bylo patnácté století skutečně počátkem nového věku, nové dějinné éry? Jistě. Avšak nebyl to rok objevení Ameriky, nýbrž rok 1415, kdy v Kostnici vzplála hranice, na níž byl upálen mistr Jan Hus.

Není to opovážlivé nadsazení a přecenění této události? Což nebylo už dříve mnoho takových lidí, kteří dali život za své přesvědčení, za svou víru? Zajisté. Husův význam je však docela zvláštní: v době, kdy se kostnický koncil prohlásil s papežovým souhlasem za nejvyšší instanci ve věcech víry a pravdy, odvolává se Hus na autoritu ještě vyšší, na samého Ježíše Krista.

Husův význam tkví v tom, že poznanou pravdu a Bohem osvícené svědomí staví nad autority nejvyšší, i nad sněm, jenž věřil, že je řízen Duchem svatým. To je ten nový, neslýchaný tón, který zazněl z Kostnice a jímž se začalo přeladovat myšlení a citění lidstva – a to plných sto let před Ethernem, Kalvínem a Zwinglim. Začala slábnout víra v autority vnější a objevovala se autorita vnitřní, dosud skrytá v duši každého člověka.

Byl to otřesný objev, významnější a pronikavější než objevení Ameriky. Byla objevena pevnina duchovních a mravních hodnot v každé lidské bytosti, nekonečná cena nejnepatrnějšího lidského tvora. Navenek to ohrozilo dávné řády a instituce, jež pozbyly božské glorioly. Rozpoutalo to živly, které církevní a světská moc dosud krotily. Především to však osvobodilo tvůrčí síly, které Bůh v člověku uložil.

Otevřeným přiznáním k svobodě víry a svědomí zahájil Druhý vatikánský koncil významný a potěšitelný obrat katolické církve. Snad při jeho usneseních byly ve hře i taktické důvody, rozhodl však náhled těch, kteří se poučili z dějin a kteří se upřímně a bez záľudu zasazovali o svobodu svědomí, mezi nimi arcibiskup pražský, kardinál Josef Beran. Jeho projevu z 21. září 1965 při diskusi o náboženské svobodě nevěnoval tisk takovou pozornost, jakou by si byl zasluhoval.

Pražský primas, který strávil pět let v nacistickém koncentračním, táboře, byl teprve v únoru 1965 po patnáctileté komunistické internaci propuštěn a odsunut do Říma. Ve svém projevu ve svatopetrském dómu rozvinul slova apoštola Pavla: „Co nevychází z přesvědčení – to znamená z upřímného svědomí – je hříšné“. Z vlastní zkušenosti vydal svědectví, že každé násilné omezení svobody svědomí je škodlivé, a to i tehdy, mají-li jeho původci na mysli prospěch pravé víry. „Vždy a všude“, prohlásil kardinál Beran, „útlak svobody svědomí u mnoha lidí vyvolává pokrytectví“.

Statečně a významně znějí z úst církevního hodnostáře tato slova: „Tak se zdá, že i v mé vlasti katolická církev stále trpí pro to, co bylo v minulosti jejím jménem vykonáno proti svobodě svědomí, jako bylo v patnáctém století upálení kněze Jana Husa nebo v sedmnáctém století vnější donucení velké části českého národa, aby zase přijala katolickou víru, podle zásady, čí vláda, toho náboženství“, jež byla uplatňována“.

Je možno si představit ušlechtilejší rehabilitaci Husovu než toto upřímné doznání arcibiskupa, jehož předchůdce Zbyněk patřil k úhlavním nepřátelům Jana Husa?

Aktuality:

Na úplný závěr připomenu už jen výčtově, jak pokračoval další vývoj až po současnost:

- V r. 1990 papež Jan Pavel II. při své návštěvě Prahy vyjádřil přání, aby bylo přesněji a spravedlivěji vymezeno místo významného českého kazatele a univerzitního učitele Jana Husa mezi reformátory církve. Janu Pavlovi II. náleží zásluha o to, že postavu Jana Husa, která byla komunisty zprofanována, zaštitil svou autoritou a uchránil ji tak před historickým zapomněním.

- V r. 1993 se konala mezinárodní konference v Bayreuthu, jakási inventura dosavadního bádání o Janu Husovi.

• V r. 1999 byla uspořádána mezinárodní konference na Lateránské universitě v Římě. Ve své promluvě Jan Pavel II. přiznal Janu Husovi místo mezi velkými osobnostmi, které usilovaly o reformu církve, a vyjádřil se, že „cítí povinnost vyjádřit hlubokou lítost nad krutou smrtí, na kterou byl Jan Hus vydán, a nad následnou ranou, která se tímto způsobem rozevřela v myslích a srdcích českého lidu“. Byl to ze strany nejvyššího představitele katolické církve jasný výrazný signál smíření, nicméně celková formulace působí spíše jako vyjádření nezaujatého diváka.

• V červnu 2015 se papež František svým nekompromisním a jednoznačným vyznáním postavil k Husovu odsouzení čelem: „Zranili jsme svou matku církev! V našem svědomí musí být ona prosba o odpuštění za dějiny naší rodiny, za každou událost, kdy jsme zabili ve jménu Boha“.

Práce s textem Husova kázání – dílna Petra Krause

Máme-li si dnes připomenout Janova kázání určitou dialogickou formou, aby to nebyla přednáška o Husových kázáních, ale aby pokud možná živě zazněl Husův přístup k výkladu Písma, musíme se soustředit na jedno kázání a pokusit se o jeho výklad pro dnešního posluchače. Chtěl bych se v následném rozhovoru s vámi podělit o některé myšlenky (nápady), které mne zaujaly při četbě kázání Mistra, které proslavil 20. srpna 1411. Text kázání je v podstatné míře převzat od Jana Viklefa, v původním znění prakticky nepřednesitelný z jazykových důvodů i z výrazové a věcné poplatnosti konkrétní dobové situaci Nicméně – uvážíme-li, že bylo proslaveno před 600 léty – je podivuhodné, že přes tuto propast věků v něm nalézáme krásné a hluboké myšlenky, které stojí za to, abychom se pokusili vynést je na dnešní světlo. Dokládá to, že svědectví o evangeliu v tom podstatném nepodléhá času.

Text, který je základem tohoto „synodálního kázání“ (tedy určené pro shromáždění duchovenstva), čteme v 5. kap. Matoušova sepsání evangelia ve verších 13 – 15 a v ekumenickém překladu zní:

„Vy jste sůl země; jestliže však sůl pozbude chuti, čím bude (země) osolena? K ničemu již není, než aby se vyhodila ven a lidé po ní šlapali.

Vy jste světlo světa. Nemůže zůstat skryto město ležící na hoře. A když rozsvítí lampu, nestaví ji pod nádobu, ale na svícen; a svítí všem v domě.

Tak ať svítí vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a vzdali slávu vašemu Otci v nebesích.“

Vy jste sůl země, vy jste světlo světa

„Slova Spasitele ... našeho učí příkladně, jací mají být učitelé, biskupové a představení: ... vy jste sůl země, vy jste světlo světa, tj. máte mít vlastnost soli ke kořenění lidí pozemských ... a ozařovati lidi světské božskou naukou.“

K.: začátek kázání předznamenává jeho hlavní důraz: duchovní mají jedinečný obrovský úkol: přinášet lidu Kristovo evangelium; k tomu jsou pověřeni samotným Pánem církve připodobněním k soli a světlu. Toto připodobnění MJH rozvíjí až snad příliš naturalisticky, ale působivě a názorně:

„Sůl jest věc nejpotřebnější ke kořenění pokrmu natolik, že přimísena do píce vybízí ovce a skot k jídlu a následovně je ztučňuje; dle Aviceny má sílu počist'ující a trávící, ..., je platna proti větrům, proti vnějším vlhkostem, obměkčuje břicho, proti vlhkostem jedovatým uzdravuje rány a vředy; ... a stejně apoštolové a jejich náměstkové mají činiti společnosti lidské, totiž vybízeti k potravě slova božího, životem duchovním je ztučňovati, očist'ovati od svrabu hříchu, uzdravovati od ran a ničiti skvrny na jejich vnitřním obličejí, proto praví jim Pravda: ‚Vy jste sůl země.‘

...Sůl moudrosti činí veškerou nauku, jež jest duchovní pokrm, předcházející naději nebeskou, chutnou...“

K.: Sůl však má za určitých okolností účinek opačný, hubící, ale i tento má své místo a „užití“:

„Sůl také činí zemi neplodnou ...“ a může náměstkům apoštolů pomoci „vypleniti neužitečné rostliny vášní a zasíti čisté ctnosti“.

K. : Boj s plevem je nikdy nekončícím zápasem, je pouze začátkem péče o úrodu. Odstraniti plevel a nic dobrého nezasíti – jaký to má smysl? Avšak: jsou duchovní sami dostatečně připraveni či ochotni být v obou směrech působící soli a následným rozsévatelem Slova Božího? Co když nikoli?

„Jestliže však představení nebo náměstkové apoštolů žádosti věcí světských nebo strachem světským ohromeni dají se zmámiti, v kom stane se náprava poddaných? Nezbývá v kom, ... aby v Kristu lid byl osolen, neboť zlí poddaní hromadí si hříchy a představení ani od sebe samých, ani od poddaných hříchů neodstraňují, ale spíše jak v sobě samých, tak v lidu očistě zabraňují a hříchy snášejí a zatvrzují.

Jest tedy základní příčina království d'áblova nad národy hřích představitelů církve, neboť tu schází prostředník mezi Bohem a lidem, ... neboť jest sůl zmařena.“

K. : MJH tu velmi naléhavě připomíná jedinečnou odpovědnost celé církevní hierarchie za to, aby evangelium proniklo až k prostému lidu, který, nebude-li nikoho, kdo by ho poučoval a od hříchů očišťoval, bude vydán napospas d'áblu a jeho království. Hřích představitelů církve vidí MJH dokonce jako základní příčinu d'áblůva království – panování – nad národy; hřích tu získává – jak bychom dnes řekli – přímo globální působnost. To je ovšem mimořádně tvrdý soud a není divu, že MJH tím vyvolal proti sobě odpor až nenávist, která se nezastavila před hranicemi země. Avšak Husovo hlásání, že církev má odpovědnost za tento svět, neztratilo nic na své aktuálnosti a naléhavosti ani dnes.

Druhou stránkou Kristova obrazného pověření je – kromě působení jako soli – být světlem, světlem světa.

„Spasitel náš promlouvá k apoštolům a jejich náměstkům a říká: ‚Vy jste světlo světa‘. To jest, máte světské lidi božským věděním ozařovati podle tajemných vlastností hmotného světla.“

... „tato paterá vlastnost světla praví kterémukoli křesťanu a zvláště duchovnímu, jak má žítí vzhledem k Bohu, vzhledem k sobě, vzhledem k bližnímu, vzhledem k světu a vzhledem k d'áblu, až by se z něho stal stánek Kristův.“

K. : Zmíněnou paterou vlastnost světa přejímá MJH ze soudobých fyzikálně-filozofických představ o podstatě světla; světlo považuje za „nejduchovnější jakost tělesnou“. Porozumět oněm pěti vlastnostem je dnes pro nás, poučovaným moderní kvantovou fyzikou, dost obtížné, i když současně trochu úsměvné. Příklad: „světlo ... po třetí z důvodu své duchovnosti spojuje se s položením bodu dle svého počátku, kterýžto bodový počátek by stačil kamkoli zářiti“. Dnes bychom to formulovali, že světlo se šíří všemi směry. A to přece není vůbec špatný názorný výklad, jak má být evangelium šířeno!

Tak se kazatel dostává k jádru svého zvěstování, když shrnuje:

„... všichni duchovní v církvi dlužníci jsou, aby záslužně všem spolužijícím prospívali ... dle nutnosti života máme všichni a zejména představení všem lidem pomáhati podporující je zásluhou svatého života. Neboť jestliže jsme nedostateční v takovémto podporování, křivdíme všem lidem ubírajíce, čím jsme jim povinni. Prospívejtež tedy představení a ostatní duchovní všeobecně všem, všude a vždy, neustále až do smrti, neboť tehdy budete světlo, jak praví Pravda: ‚Vy jste světlo světa,‘ ozařující tento svět moudrostí celý a všude a stále.

Praví tedy první světlo ozařující své učedníky – ‚vy jste sůl země‘ dobrým

životem, – ,vy jste světlo světa‘ dobrým učením. – Život představených má tedy lidem svítiti jak skutky, tak kázáním, tak že každý představený církve má býti městem, v němž mají být nalezeny věci potřebné k blaženosti lidské. Ale toto město má býti založeno na hoře, totiž na Kristu, jenž je hora nejvyšší.“

Nejvyšší nároky být soli a světlem klade MJH na papeže jako na hlavu pozemské církve:

„Neboť tehdy bude beze vší pochyby svatý otec, anděl Páně, kněz Boha nejvyššího, veliký biskup, obzvláštní velekněz, výborný učitel, služebník svatých, dědic apoštolů, spoludědic Kristův, prvenstvím Abel, spravováním Noe, arcioctevím Abraham, řádem Melchisedech, důstojností Áron, vážností Mojžíš, soudcovstvím Samuel, mocí Petr, pomazáním Kristus.“

K. : Husovo kázání, ze kterého i dnes čerpáme mnohý užitek, bylo – jak zmíněno – kázáním synodálním, tedy určené ke shromáždění duchovních (která mohl svolat arcibiskup nebo panovník). V reformaci, u jejíhož zrodu MJH stál, se však stále výrazněji prosazovala myšlenka, že úkolem hlásat evangelium a šířit křesťanskou víru jsou pověřeni všichni, kteří uvěřili v Ježíše Krista jako svého Pána, tedy nejen vysvěcené/ordinované duchovenstvo. Důrazy Husova kázání o soli a světle pro tento svět můžeme a máme vztáhnout i na sebe. I pro nás platí, že nebudeme-li užitečnými služebníky Božího slova – samozřejmě podle svých schopností a poučení ve víře – skončíme jako zkažená sůl, která se k ničemu nehodí.

Ale to už jdeme poněkud za záměr Husova kázání, ale snad ne zas tak moc. Vraťme se však k výchozímu textu.

Své kázání končí MJH krásnou modlitbou za duchovenstvo. Nemusíme být s některými kategoriemi – jako evangelíci – vnitřně srozuměni, ale přesto prosím, abychom se k této modlitbě (v duchu, vsedě) připojili a vyjádřili tak svou sounáležitost s církví Kristovou napříč staletími:

„Prosme také za představené církve, patriarchy, kardinály, arcibiskupy a níže až ke knězi nejmenšímu co do úřadu, aby byli sůl země ne zkažená, ani světlo nedostatečné, ani svíce pod nádobu postavená, ale aby svítily jejich dobré skutky před lidmi ke slávě Boha. Neboť proto řekl Spasitel učedníkům svým: ‚Vy jste sůl země, vy jste světlo světa.‘ Tak svět’ světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a slaví Otce vašeho, kterýž jest v nebesích. Jemu čest a sláva na věky věkův. Amen.“

Moderní protestantské kostely – Patrik Líbal

V tomto článku se pokusíme vysledovat vývoj moderních protestantských kostelů postavených v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, přičemž „moderní“ je zde myšleno v širším slova smyslu. Tedy jedná se prakticky o období celého 20. a počátku 21. století a tento přehled začíná secesí, která se zásadně pokoušela vymanit ze sféry historizujících slohů.

Architektura německých evangelíků před vznikem ČSR

Z protestantských církví na našem území v novodobé historii nejdéle působily evangelická církev augsburského (luterského) a helvetského (reformovaného) vyznání. Pro německé evangelíky navrhoval drážďanský ateliér Schilling & Gräbner první secesní stavby, z nichž je možno jmenovat kostel v **Duchcově** (1899 – 1902), zbořený kostel v **Teplíci** – **Trnovanech** (1899 – 1905), **Hrobě** (1900 – 02) a **Herlíkovicích** (1904)

Český architektonický styl

Ve specificky českém architektonickém stylu kubismu navrhl Emil Králíček **Betlémskou kapli v Praze na Žižkově** (1914). Kostel v **Pečkách**, postavený dle projektu architekta Oldřicha Lisky ve stylu moderny v letech 1913 až 1914, má působivý autentický kubistický interiér.

Architektura ČCE po vzniku republiky

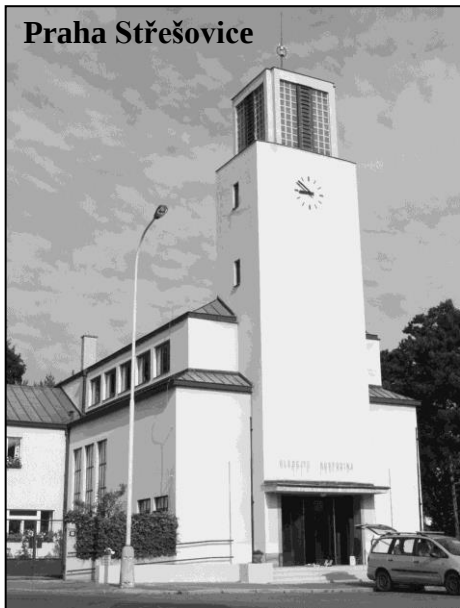
Po vzniku republiky vznikla Českobratrská církev evangelická sloučením luterské i reformované církve, ale disponovala již početnou základnou kostelů. Nové podmínky si však vyžádaly stavbu dalších objektů, které často vznikaly v nových čtvrtích.

Na počátku 20. let si tato církev vybudovala **Husovu kapli v pražské Libni**, navrženou Bohumírem Kozákem, který patřil k členům církve a navrhl posléze pro protestantské církve několik objektů. Původní budova, postavená v letech 1922 – 23, se vyznačuje ještě dekorativismem. K významnému počínu církve patří **vznik Husova domu**, sídla Synodní rady Českobratrské církve, od téhož architekta v Praze v Jungmannově ulici. Přestavba domu s dekorativní fasádou s kubistickými prvky se uskutečnila v roce 1923. Průčelí nese sochu Jana Husa od sochaře Ladislava Kofránka. Klasicizující sbor, ovšem s puristickými tendencemi, si nechala postavit podle návrhu již uvedeného O. Lisky z roku 1924 církev v **Hrabové**. Celá stavba se však protáhla až do roku 1933. Sál v patře je

přístupný přes monumentální venkovní schodiště a nad vstupem se nachází věž s observatoří.

Nástup funkcionalismu

Praha Střešovice

Funkcionalismus se výrazně pro-sazuje na přelomu 20. a 30. let. K položení základního kamene sboru **v Lounech** došlo u příležitosti 150. výročí Tolerančního patentu 18. října 1931 a následujícího roku byla stav-ba, navržená Pavlem Barešem, do-končena. Sestává z jednoduchých hmot a výrazné věže, prolomené pouze malým otvorem u vrcholu.

Ve stejném období si osamotněný sbor **v Břeclavi** postavil kostel podle návrhu brněnského architekta Milo-slava Tejce, v jehož díle nalezneme více evangelických staveb na Moravě i v Čechách. Objekt sestává ze tří hranolových hmot, které na sebe

postupně navazují. Za vstupní částí je samotný sál s v zadní partii se na-chází zázemí. Ke kvalitním dílům funkcionalistické architektury patří další stavba M. Tejce **v Brně – Židenicích** z let 1934 – 35. Sbor, který stojí v řadové zástavbě, má průčelí prolomené vysokými vertikálními okny a jedním velkým kulatým oknem.

V roce 1934 vznikla stavba sboru **v Praze – Nuslích**, který navrhl již zmiňovaný B. Kozák s bratrem Ladislavem. Funkcionalistická stavba s naznačenou nárožní věží obsahuje diagonálně koncipovaný sál, osvětlený velkými vertikálními okny. **V Plzni** navrhl architekt Jaroslav Fišer **Ko-randův sbor** jako funkcionalistický komplex budov s modlitebnou, zastře-šenou kupolí, uprostřed. K výstavbě celého areálu, zahrnujícího i obytné domy, došlo v letech 1934 až 1938. Dle návrhu stejného architekta vznikla roku 1939 kazatelská stanice, nazvaná **Husova kaple, v Dolní Bělé**.

Mimořádně hodnotnou architekturou se vyznačuje kostel **ve Zlíně**, posta-vený v letech 1936 – 37 podle plánů Vladimíra Karfíka. Tento absolvent pražské techniky patřil k nejvýraznějším osobám Zlína a dalších baťov-ských měst. Na horizontální hmotu navazuje hranol s hlavním sálem a dále

věž. Všechny tři hmoty jsou prolomeny úzkými vertikálními okny. Díky umístění ve svahu jsou uvnitř lavice stupňovitě uspořádané.

Výše uváděný architekt B. Kozák také navrhl funkcionalistický sbor **v Praze Střešovicích**. Prosté hmotě stavby, postavené v letech 1937 – 39, dominuje předsazená věž. Interiér chrámu se zlatavým prosklením připomíná vzdáleně raně křesťanské baziliky. Pozdně funkcionalistický sbor **v Teplicích** (1938 – 48) od Miloslava Tejce se podařilo dokončit a zprovoznit až po 2. světové válce. Také zde jsou hlavním motivem vertikální okna, respektive předstupující pilíře.

Německá evangelická a Augsburská církev po roce 1919

Roku 1919 vznikly dále Německá evangelická církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a Augsburská církev evangelická ve východním Slezsku v Československu. Prvně jmenovaná si v letech 1926 – 27 vybudovala kostel **v Českém Těšíně** dle návrhu Wilhelma Schöna a Jozefa Koziela. Tradicionalisticky pojatá stavba se sedlovou střechou a trojicí věží v průčelí se inspirovala stavbou v polské Bialsko-Biale. Ve 2. polovině 30. let došlo pouze k postavení kostelů **v Krasově a Nové Vsi nad Nisou**.

Augsburská církev evangelická ve východním Slezsku, přejmenovaná roku 1950 na Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání, si postavila kostel **v Třanovicích** v letech 1929 – 31, který navrhl Tadeusz Michejda z Katowic. **Těšínský kostel** s novogotickými prvky vystavěli v letech 1930 – 32 podle návrhu Eduarda Davida, který zde již dříve vyprojektoval sbor českobratrské církve evangelické.

Československá církev husitská

Do poměrně rozdílné situace se dostala nově vzniklá Československá církev husitská, která vznikla odštěpením od katolické církve dne 8. ledna 1920. K dotvoření organizační struktury i liturgie došlo na základě spisů Karla Farského a k oficiálnímu potvrzení na I. církevním sněmu, konaném 29. – 30. srpna 1924. Do té doby užívala církev katolické nebo evangelické kostely a vlastní výstavba většinou započala až po vydání Farského Liturgie pro církev Československou téhož roku. Také byla vyhlášena ideová soutěž na 4 typy sborů, od největších pro 2000 osob až po nejmenší dřevěný pro malé obce. Soutěže se zúčastnilo 23 architektů.

Následně v meziválečném období vzniklo asi 130 novostaveb, z nichž několik patří k prvotřídním příkladům české architektury. Ještě před rokem

1924 si však církev vybudovala sbor v **Rudné – Hořelici**. K položení základního kamene došlo již 2. září 1923 a již v listopadu téhož roku byla modlitebna otevřena. Projekt, vycházející ještě z geometrické secese, vypracovali inženýři Šašek a Bártl.

První sbory vycházely ještě z historismu, resp. z několika stylových oblastí. Typickým příkladem je Husův sbor z roku 1924 v **Českých Budějovicích** na Pražském předměstí, který navrhl Tomáš Šašek. Bazilikální dispozicí s připojenými věžemi připomíná raně křesťanské nebo románské stavby, ale fasáda nese znaky rondokubismu. Sbor v **Ostravě – Radvanicích**, postavený v letech 1924 – 25 dle projektu Josefa Vysloužila se vyznačuje kombinací historismu s dekorativismem. Jednolodní stavba se sedlovou střechou, završenou malou věží, je zdobena ve štítě obloučkovým vlysem a modlitebna je osvětlena obloukovými okny.

K raným realizacím patří též sbor **ve Vlašimi**, který vznikl v letech 1924 – 26.

K mohutné lodi, završené sedlovou střechou, přiléhá věž. Celá stavba má velmi tradiční charakter. Za nejvíce historizující, resp. konzervativní stavbu 20. let lze však bezesporu považovat Husův sbor s boho-

sloveckou fakultou a úřadem patriarchy v **Praze – Dejvicích**, dokončený roku 1928. Stylově celý komplex, navržený již roku 1924 Jiřím Stibralem, čerpá z pozdně gotického tvarosloví.

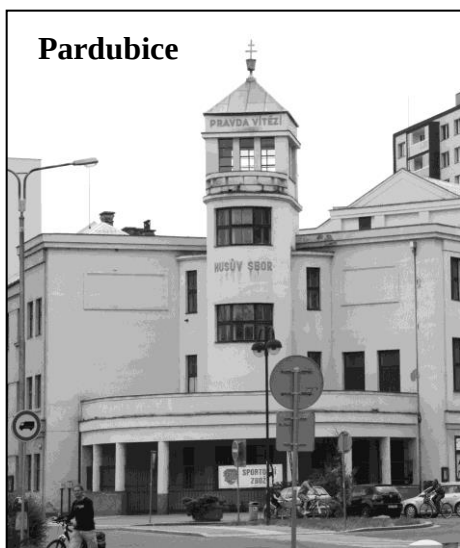
Neoklasicismem se vyznačuje sbor **ve Slezské Ostravě**, dokončený roku 1924 podle projektu Jóži Dvořáka a Cyrila Kučery. Fasáda je členěna stylizovanými polosloupy a z hmoty vyrůstá hranolová věž. Ještě více klasicizující je sbor v **Olomouci** (1925 – 26), navržený Hubertem Austem. Před stavbou, završenou kopulí, se nachází sloupový portikus a vše vzdáleně připomíná římský Pantheon.

Koncept sboru v **Náchodě** z let 1925 – 29 od architekta Bohumila Kučery, žáka Jana Kotěry na AVU, je neoklasicistní, ale věž působí čistě

konstruktivisticky. Před vlastní modlitebnu s vitrážemi od malíře Karla Skály, je představen antikizující portikus.

Neoklasicistní vliv nalezneme i **na čáslavském sboru** z roku 1926, který vznikl dle projektu již zmíněného B. Kozáka. Zde jsou však patrné i puristické tendence. Velice působivá stavba se symetrickým průčelím má cihlový parter a téměř bezozdobné fasády. Od téhož architekta pochází i Husův sbor **v Praze na Žižkově** (1924 – 26), který se stylově vyznačuje doznívajícím dekorativismem, ale v interiéru se projevila již nová typologie.

Stylově těžko zařaditelný je sbor **v Brně – Tuřanech** z let 1927 – 28 od Jaroslava Kincla, žáka Josefa Gočára na pražské Akademii výtvarných umění. Projekt však pochází již z roku 1925. Před obdélným sálem se sedlovou střechou stojí věž nad arkádami a celkově působí objekt spíše archaicky.

Pardubický sbor z let 1926 – 28 již patří k puristické architektuře. Ferdinand Potůček umístil do centra průčelí, připomínajícímu otevřenou knihu, zaoblenou věž.

Koncem 20. let se vznikly první čistě modernistické, resp. funkcionalistické sbory, které se vyznačují abstraktně geometrickou estetikou. Ambrožův sbor **v Hradci Králové** navrhl významný architekt a pedagog Josef Gočár, který působil na pražské Akademii výtvarných umění. Celý komplex, postavený v letech 1926 – 29, zaujímá půdorysně tvar trojúhelníku a sestává z rezně cihelných

provozních budov, kolumbária, věže a vlastní modlitebny, která tvoří vrchol celé kompozice.

Husův sbor **v Brně** byl postaven v letech 1927 až 1929 podle projektu Jan Víška. Bezozdobná stavba, pomineme-li kalich nad vstupem, je jedním z nejtypičtějších představitelů funkcionalismu. Hmoty stavby, zahrnující bohoslužebný i divadelní sál, postupně graduji až do vysoké věže.

Vršovický sbor, navržený architektem Karlem Truksou, patřil k největším a nejdražším stavbám této církve. Obsahoval také divadelní sál, kolumbárium a prostor pro záložnu. Celé mohutné hmotě stavby,

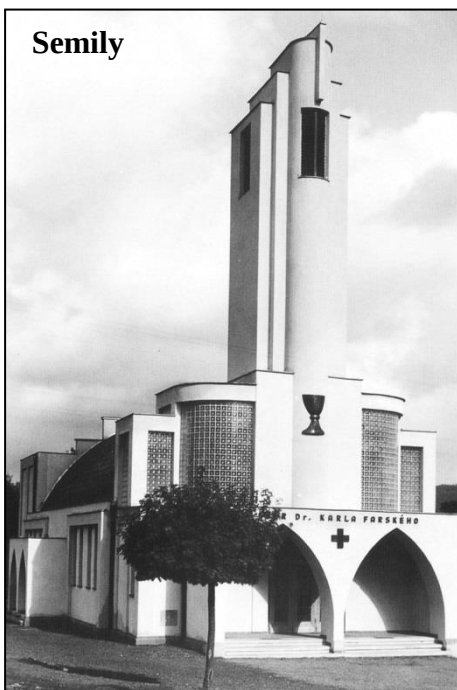
postavené v letech 1929 – 30, dominuje výrazná věž. Pozoruhodné je jedno z prvních užití předpjatého betonu.

Velice architektonicky zajímavý sbor navrhl Kotěřův a Gočárův žák Vladimír Wallenfels pro město **Kolín**. Funkcionalistická stavba, postavená v letech 1931 – 32, sestává z vlastní modlitebny, fary a společenské místnosti. Nejvýraznějším prvkem je věž, umístěná v čele dispozice.

Jeden z nejvýznamnějších sborů vznikl **v Praze na Vinohradech** v letech 1931 – 33, postavený podle projektu proslulého architekta Pavla Janáka. Vlastní modlitebna je osvětlena shedovými stropními nosníky. K této hmotě, zahrnující i kolumbárium, přiléhá obytný dům a vysoká konstrukčně jasná zvonice s kalichem na vrcholu.

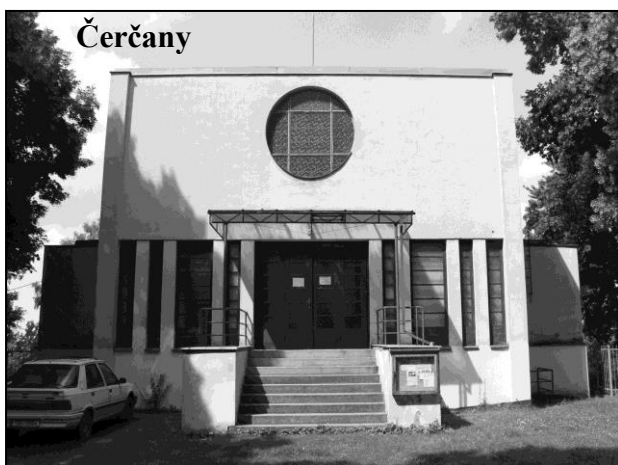
Jinou dispozici má stavba **v Ostravě – Zábřehu** (1932 – 33), kterou navrhla dvojice mladých architektů Josef Hrubý a Josef Kittrich. Věž je umístěna asymetricky vedle modlitebny, která je přístupná širokým schodištěm. K nejznámějším stavbám této dvojice patří Obchodní dům Bílá labuť v Praze. **V Ostravě – Svinově** se nachází funkcionalistický sbor, navržený Valošem Stojebou a postavený v letech 1933 – 34. Předsazená samostatně stojící věž je v průčelí prolomena působivým vertikálním oknem ve stavu dvouramenného kříže. Po stranách má věž kruhová okna. Vlastní modlitebna s prostým výrazem je členěna pilastry a okny se sklobetonovou výplní.

Velice asketicky působící **chrudimskou stavbu**, postavenou v letech 1934 – 35, navrhl Cyril Luhan. Strohé fasády vertikálně člení jen lizénové rámce. Vstup je umístěn ve zvýrazněném nároží, prosvětleném jen kruhovým oknem a nesoucím slova Jana Husa a kalich s křížem. Čistě funkcionalistickým výrazem se vyznačuje sbor **v Nymburku** (1935 – 36), který navrhl choceňský stavitel Josef Petříček. Z jednoduchého hranolu lodi, členěného vertikálními obdélnými okny, vystupuje nad průčelím

prosklená věž, zakončená kalichem s křížem. V stejných letech vznikl podle návrhu Stanislava Kučery i **Chrám Spasitele v Brně – Židenicích**. K položení základního kamene došlo 2. června 1935 a 5. července následujícího roku sbor vysvětili za účasti patriarchy G. A. Procházky. Monumetální průčelí je otevřeno kruhovým oknem, nad nímž se nachází kalich a dvouramenný kříž. Za tímto průčelím je vlastní velice jednoduchý bohoslužebný sál.

Jeden z nejvíce expresionistických sborů si postavila obec v **Semilech**. Nad portikem vystupuje štíhle působící věž s reliéfem kalichu. Uvnitř modlitebny, postavené v letech 1937 – 30 dle projektu turnovského architekta Vladimíra Krýše, se nalézá působivá lamelová klenba.

Výše zmíněný architekt K. Truksa vypracoval pozoruhodný návrh pro **Čerčany**. Práce započaly roku 1939, ale do konce téhož roku byla dokončena pouze hrubá stavba. K otevření došlo až roku 1952, přičemž z ambiciózního projektu zůstala jen modlitebna. Zvonici a okolní stavby se nepodařilo realizovat.

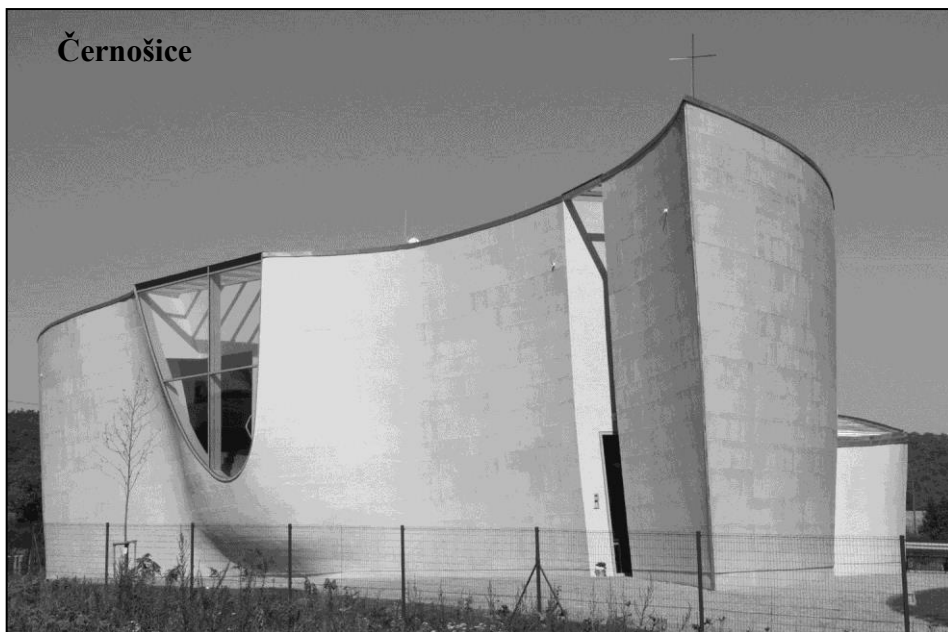
Poválečné období

V poválečném období vznikl v letech 1947 až 48 dřevěný evangelický kostel v **Praze – Braníku**, který navrhl architekt Pavel Bareš. Původní provizorně zamýšlená stavba stojí dodnes, jen k ní přibyla přístavba od Davida Vávry.

Po roce 1948 došlo k omezení, tedy spíše praktickému zastavení výstavby sakrálních staveb, a to jak katolických, tak i protestantských a dalších církví. V šedesátých letech došlo k určitému uvolnění poměrů, s čímž souviselo i vybudování evangelického **Kostela u Jákobova žebříku v pražských Kobylicích** (1971). Autorem byl slavný švýcarský architekt Ernst Gisell. Tuto mimořádně hodnotnou, téměř strohou stavbu bohužel poškodila přestavba a nástavba, realizovaná v letech 1995 až 2001.

V Benešově si v letech 1984 až 1992 prakticky svépomocí vystavěla Československá církev husitská Sbor Znovuzrození podle projektu Petra Kováře.

Se změnou režimu, která nastala roku 1989, došlo k opětovnému oživení stavební činnosti u většiny církví. V **Praze na Chodově** vyrostl v letech 2003 až 2006 kostel Miliče z Kroměříže, který navrhl pro ČCE v postmoderních formách Jiří Veselý. Evangelický kostel v **Domažlicích** vystavěl v novofunkcionalistickém stylu místní sbor v letech 2007 – 08 podle návrhu Ladislava Schejbala. Kvalitní architekturou se vyznačují i modlitebny Církve bratrské v **Litomyšli** (2008 – 10) a **Černošicích** (2008 – 10) vybudované dle projektu Zdeňka Fránka. První je stupňovitě stoupající minimalistická stavba, druhá se vyznačuje organickou formou.

Pochopitelně nemohly být uvedeny všechny kostely, sbory a modlitebny ze sledovaného období, ale jde jen o výběr, dokreslující historický a stylový vývoj tohoto architektonického typu. Závěrem ovšem můžeme vyslovit přesvědčení, že sakrální architektura nepřestane být důležitým stavitelským tématem ani v 21. století.

Upravené, velmi zkrácené a na dnešní mluvu převedené Husovo kázání, jak je zaznamenal do sbírky kázání „Postila česká“, kterou dopsal dne 27.října 1413 ve vyhnanství na Kozím hrádku.

Přednesené v neděli 5.7.2015 ve sborech Benešově i Soběhrdech:

Lukáš 16,19-31

Byla to svatá řeč, co pronesl náš milosrdný Spasitel, když kázal proti lakomství. Slyšeli to kněží a zákoníci a posmívali se mu. Tehdy jim řekl: „Bůh zná vaše srdce, když se děláte spravedlivými před lidmi.“ A protože byli pyšní, řekl jim: „To, co je lidem vysoké je ohavnost před Bohem.“ A hned to dokázal na příkladě o bohatci váženém před lidmi, ohavném před Bohem a o Lazarovi zavrženém před lidmi, ale vzácným před Bohem.

Kristus nám staví před oči dva žebříky. Jeden vystupuje do lůna Abrahama – to je Lazarův, druhý sestupuje do pekla – ten bohatcův.

Žebřík Lazarův je zhotoven z pokory a trpělivosti, sevřen pak je láskou.

Máme se starat, po kterém žebříku chceme lézt. Bezpochyby každý z nás po nějakém lezeme. Po jakém? To poznáme, až dolezeme na konec – k Lazarovi nebo k bohatci.

Zatímco jména vážených lidí jsou na tomto světě všem dobře známá a jména chudých nezná nikdo, Pán Ježíš říká: „Člověk jeden byvše bohatý...“ nejmenuje ho! Před Bohem je beze jména. Jeho jména totiž není zapsáno v knize života.

Ale Lazara – vědy páchnoucího žebráka – jmenuje jménem! Jmenuje ho Ježíš jako ten jediný, kdo je hoden rozpečetit knihu života a přečíst nahlas jména svatých. Zatímco „jména zlých, praví Písmo, shnijí.“

Proč byl bohatec ztracen před Bohem? Proč neměl jméno před Bohem? Protože snad byl bohatý?

Nikoli! Ale proto, že byl pyšný, rozkoš milující a nemilosrdný!

Slyš, co praví Pán: „Oblékal se ve zlatohlav“ – to bylo z pýchy. „Oblékal se do bílého plátna, hodující skvostně každý den“ – to bylo z rozkoše. „A Lazarovi nic nedával“ – to bylo z nemilosrdenství!

To plátno a ten zlatohlav, do něhož se boháč oblékal, není nic proti tomu, do čeho se oblékají boháči dnes. Proto nemají žádnou výmluvu, že snad ve zlatohlavu nebo v bílém plátně nechodí. Vždyť jejich sobolí kožichy, či kuní neb hranostají jsou dražší než zlatohlav neb plátno. Nosí je pro svou tělesnou rozkoš.

Sv. Řehoř praví, že mnozí to nepokládají za hřích. Kdyby to ale hřích nebyl, Boží Slovo by neříkalo, že bohatec oblékající se ve skvostná roucha mučen byl v pekle. Vždyť lidé se do těchto nádherných obleků oblékají ne pro svou potřebu, ale proto, aby v nich byli viděni od druhých – z pýchy své.

Dále Kristus praví: „A hodoval skvostně.“ Proto se mu dostalo přezdívky „hodovník“. Rozkoší hodování lidé hřeší paterým způsobem:

1. Když jí bez příčiny. Nepočkají času ustanoveného řádně k jídlu.

2. Když se krmí s rozkoší.

3. Když jí a pijí více, než jejich tělo potřebuje. Jako Holofernes, když se opil více, než tělo potřebovalo k uživení a usnul a Judit, žena ta, mu hlavu urázla. Jak čteme v knize Judit 13,8.

4. Když se jí a pije chvatně. Jako pes nebo svině. Jako Ezau, který prodal své prvorozenství za šošovici, chvátaje aby se rychle najedl.

5. Když někdo vybírá lahůdky. Jako synové Eli, kteří proto byli Bohem zabiti.

Mohu říci, že my kněží v těchto věcech hřešíme více než jiní lidé. Půst směleji než jiní porušujeme.

S rozkoší se krmíme. Až do říhání jíme a pijeme přespříliš. Ve chvatu jíme a všelijaké lahůdky si vymýšlíme.

A nebereme si k srdci ono slovo Spasitele, které zvláště pro kněze řekl: „Pilní buďte, aby vaše srdce nebyla obtížena obžerstvím a opilstvím a péčí o tento život. Aby nepřišel na vás onen den – ten soudný.“

Nejen že se boháč oblékal pyšně, nejen že v rozkoši jedl, ale ještě třetím hříchem obtížil své svědomí – hříchem nemilosrdenství.

Na chudého nedbal. A řekl-li by ten bohatý: „Mnoho bylo chudých, nemohl jsem dáti všem.“ Kristus dí: „Byl jeden!“ A řekl-li by bohatý: „Měl dostatek.“ Kristus dí: „Byl chudý!“

A řekl-li by boháč: „Neznal jsem ho.“ Kristus dí: „Lazar se jmenoval!“

A řekl-li by bohatec: „Mohl pracovat a vydělat si peníze.“ Kristus dí: „Ležel!“

A řekl-li by: „Neviděl jsem kde.“ Kristus dí: „U tvých vrat!“ A řekl-li by: „Na nemocného si jen hrál.“

Kristus dí: „Plný vředů!“

A řekl-li by: „Nic ode mne nechtěl.“ Kristus dí: „Žádal nasytit!“ A řekl-li by: „S ničím nebyl spokojen.“

Kristus dí: „Žádal drobky, které spadly ze tvého stolu!“ A řekl-li by: „Čeď mu je dávala.“ Kristus dí:

„Žádný mu je nedával!“ Nesměli, protože je obecně známo, že jaký je pán, taková je i čeleď.

Kristus dále praví: „Ale psi přišli a lízali mu vředy jeho.“ A sv.Jan Zlatoústý praví: „Ty vředy, kterých se nikdo z lidí nechtěl ani dotknout a umýt, tišší psi umyli svými jazyky.“ Věz, že bohatec více miloval své psy než Lazara, svého bližního. Poněvadž psům dával zbytky, psy choval ve svém domě, ale Lazarovi ani drobky ze stolu nedával.

V tom samém hříchu je mnoho nynějších bohatců: – pánů, knížat, rytířů, měšťanů a měšťanek, co chovají doma své chundelaté chlupáčky, své pejsánky rozkošné masožrouty a k ničemu neužitečné to tvory. Myjí je, češou, nosí do lázní, masíčko vaří. Ale chudému talíř nepodají.

Kristus pokračuje: „I stalo se, že umřel žebrák a byl odnesen do lůna Abrahamova. Umřel i bohatec a pohřben je v pekle.“ Kristus nám nejprve ukázal rozdíl boháče a chudého na zemi, nyní nám ukazuje, jak rozdílně se mají po smrti. ...i co to slyším? ...“umřel i bohatý!“...Milý Spasiteli, tobě věřím, že „umřel i bohatý“. Jak to, že se nevykoupil peněží? Jak to, že neuplatil smrt? A nebo lékaři mu nepomohli? Oj – to divná věc, že umře i bohatý! A kde ho položili? Kristus praví: „v pekle“. Milý Kriste – tobě věřím i když jsou bohatí, kteří tvrdí, že peklo není. Oni uložili boháče v pekle!

To ovšem znamená, že zemřel trojí smrtí:

1. Tělesnou. Ta tělesná smrt naděluje každému stejně. Všem stejnou míru. Pánovi jako sluhovi. Papežovu berlu položí v hrobě stejně jako motyku sluhy. V kostnici nerozeznají, které kosti jsou kosti papeže a které sedláka.

2. Zemřela jeho duše. Umořil ji tělesnou rozkoší. Je mnoho lidí, kteří ještě za tělesného života podupali svou duši a pohřbili ji. Dále pak jako žijící mrtvolky promarnili svůj život. Sv.Pavel o tom píše (ITm5,6):

„V rozkoši živa – mrtva jest. Živa na těle – mrtva na duši.“

3. Odloučení od věčné radosti. To je smrt nejhorší.

Milý Kriste, rač nás od té smrti ochrániti. Vždyť je to hrozné slovo – pohřben je v pekle –

Pověz mi, který umřel dobře a který zle? Pohled' na obě dvě mrtvá těla. Neptej se očí. Srdce se ptej! Oči poví lež! Bohatému dali nejlepší oblek do rakve. Vonné masti. Co tedy řekneme? Umřel zle? Ptáme-li se očí: „neumřel zle“. Ptáme-li se Mistra Pána a svého svědomí: „umřel zle“. Protože zle umírají pyšní, nemilosrdní, překupníci a ti, kteří nemyslí na chudé.

Pohled'me ale na mrtvé tělo Lazarovo. Plné vředů, kolem psi. Hned

zvracíte! Tvář odvracíte! Nos zacpáváte! Avšak srdcem se dívejme a uši-
ma citlivýma na Boží Slovo naslouchejme! „Umřel a hned byl nesen andě-
ly do lůna Abrahamova.“

Spasitel dále praví: „A bohatý, když byl v mukách, zdvihl oči své, uzřel
Abrahama a Lazara.“ Co to slyším: „Otevřel oči a viděl Lazara!? Bohatý
otevřel oči?! V mukách! Proč? Protože oči, které vidí utrpení druhého, oči
milosrdné, hřích zavírá, ale muka je otevírají. Bohatci však pozdě. Oči pro
milosrdenství se mu otevřely až v pekle.

„Smiluj se nade mnou!“ Volá. „Blázníš!“ Slyší odpověď. „Čas milosti
jsi propásl. Je pozdě činit pokání. Chceš kapku vody od Lazara???“ Sv.Jan
Zlatoústý praví: „Ha, ha, chudému nechtěl ze svého stolu dát a nyní sám
od žebráka chce být jen kapku ke svlažení své trýzně“. Slyší však slovo:
„Nemožno. Rozvzpomeň se!“ Tak zní Abrahamův hlas. Bohatému pozdě,
nám ale včas!!!

Když není žádná pomoc, boháč prosí o něco jiného: „Pošli někoho do
mého domu. Mám pět bratrů. Ať jim svědčí. Ať nedopadnou jako já. Ať
jim svědčí o mukách věčných a věčné radosti.“ Jeho bratři byli jistě ze
stejného těsta jako on sám. Jinak by za ně neprosil. I tato prosba je však
zamítnuta: „Mají Mojžíše a proroky. Ty ať poslouchají.“ Zní odpověď.
Boháč ale smlouvá: „Božimu Slovu nevěří. Kdyby někdo z mrtvých vstal,
jistě mu uvěří.“

„Neuvěří!“ zní rezolutní Abrahamova odpověď. Když Písmo nepo-
slechnou, ani kdyby někdo z mrtvých vstal a svědčil jim, neposlechnou a
neuvěří. Ani Kristu zmrtvýchvstalému neuvěřili, ale řekli, že jeho tělo bylo
ukradeno.

Sv.Řehoř toto čtení uzavírá takto:

„A vy, bratři nejmilejší, když nyní znáte věčnou radost Lazarovu a věč-
ná muka bohatcova, buďte opatrní. Vyznávejte své hříchy. Získávejte
přímlovce z řad chudých pro sebe na den soudu. Protože mnohé Lazary
máte dnes u svých vrat, kteří nemají těch věcí, které vám – již sytým – ze
stolu padají.“

Slova tohoto svatého čtení vás mají naučit činiti milosrdenství. Každý
den, když hledáme Lazara, nalézáme ho. Každý den Lazara, ač nehledáme,
přesto vidíme. O pomoc nás prosí ti, co mají být našimi přímlovci u Boha.
Vždyť takové Lazary bychom měli prosit my sami o pomoc. Co povíme?

.....

Nemařme čas! Mysleme na muka věčná!

Kéž je nám dost k naučení život Lazara a jeho odplata. Abychom byli

trpěliví, vyhnuli se boháčově lakotě, nestřídmosti a poslouchali Mojžíše a proroky – t.j. Slovo Boží, a tak svého Spasitele a Pána. Abychom byli zbaveni muk a v blaženosti se radovali z věčné Boží blízkosti.

Amen

Modlitba mistra Jana Husa:

Ó nejsladší Kriste, táhni nás slabé za sebou, poněvadž když ty nás nepotáhneš, nemůžeme tě následovat. Dej statečného ducha, aby byl pohotový, a je-li tělo mdlé, ať předchází, prostředkuje i následuje tvá milost, protože bez tebe nemůžeme nic činit, a dokonce ne pro tebe jít na ukrutnou smrt. Dej ducha odhodlaného, srdce nebojácné, víru pravou, naději pevnou a lásku dokonalou, abychom ze tebe nasadili nejtrpělivěji a s radostí svůj život.

Pijte z něho všichni. Kostel u sv. Martina ve zdi a víra v něm

Kostel u sv. Martina ve zdi má pro české protestanty zvláštní význam, před šesti sty lety tu bylo podle tradice obnoveno vysluhování večeře Páně podobojí.

Příběhy a zápasy lidí, kteří sem přicházeli, i kazatelů, kteří zde působili, odrážejí klíčové momenty našich dějin. Kostel byl důležitým místem nejen ve víru husitských zápasů, ale zrovna tak za II. světové války a v dobách nesvobody, které následovaly, pozoruhodné aktivity se k němu pojí i nyní.

Zásadní texty se snoubí s historkami, dokumenty evokujícími každodenní život a vzpomínkami pamětníků. Ve spojení s bohatým fotografickým doprovodem vytváří sborník mozaiku, jež zve objevit mnohohrstevnatý příběh i současnost tohoto jedinečného místa.

Připojen je i anglický, francouzský, německý a ruský sumář.

V příloze najdou zájemci i vystřihovací model kostela.

Ve spolupráci s Pražským seniorátem ČCE vydalo EMAN Benešov 2014.
Cena pro vás: 290 Kč

S díky přednášejícím za poskytnuté texty sborník k tisku připravili
Petr Turecký a Marie Stolařová
Foto: Samuel King a Marie Stolařová